

Násilí jako problém identity?

UWE EWALD^{*)}

Kriminologische Forschungsstelle Berlin
am Kriminalwissenschaftlichen Institut der Humboldt-Universität

Violence - an Identity Problem?

Abstract: After the breakdown of the political systems in Eastern and Central Europe violence appears as a specific reaction (consequence) to social problems/conflicts. Economic problems, political instability, and social insecurity, accompanied by a loss of societal and individual perspectives are related to the phenomena of violence. As empirical research (New Democracies Barometer 1991, 1992) shows and our findings (criminological studies in the New Federal States and in Berlin (East), Budapest, Bucharest, Moscow, St. Petersburg, Prague, Sofia, Warsaw) corroborate, personal acts of violence can be understood as an individual attempt to regain lost control of reality. Comparisons among the former state socialist countries show the influence of several factors in this relationship between individual control of reality and violence, on the one hand, and the definition and social control of violence on the other.

Sociologický časopis, 1994, Vol. 30 (No. 2: 157-165)

Úvod: Kriminologický diskurs a proces transformace

V současných kriminologických diskusích (například na 11. mezinárodním kriminologickém kongresu v Budapešti v říjnu 1993) se již objevují první pokusy zabývat se zločinností a její kontrolou v transformujících se společnostech. Sám pojem *společnost v přechodu* (transitional) používám k označení radikální změny z dříve autoritářské k moderní společnosti: platí například i pro státy jako Španělsko či Portugalsko, ale zvláště pak pro země dřívějšího východního bloku. Přesto podle mého soudu v této oblasti stále převládá tradiční chápání kriminality, a to právě v podobě zjednodušené aplikace hledisek a zkušeností západního světa na komplexní procesy v radikálně se měnících společnostech.

Hlavní proud kriminologického myšlení se soustřeďuje na tradiční témata, jako jsou diskriminace, postoje ke kriminalitě, zvláště obava ze zločinnosti a postoje k organizacím zajišťujícím kontrolu a sankce. Tento přístup pak přirozeně *bere v úvahu* i všechny důležité problémy transformujících se společností z perspektivy západního myšlení. Uvedená hlediska jsou však leckdy až příliš úzce spjata s univerzalistickým modelem moderní společnosti a nemohou postihnout specifika vnitřních procesů na Východě (jejich „vnitřní logiku“) ani význam těchto procesů pro samotné západní země.

^{*)} Článek vychází z přednášky prezentované na pravidelném shromáždění ASC ve Phoenixu, Arizona, 27.-30. října 1993. Odkrývá některé hypotézy a přibližuje obecnější teoretický rámec mezinárodního srovnávacího výzkumu kriminologické situace v postkomunistických metropolích.

^{**)} Veškerou korespondenci posílejte na adresu: Uwe Ewald, Magdalenenstr. 17-19 Hs. 4, 10365 Berlin, tel. (+30) 55 11 52 31, fax (+30) 281 96 67.

Pozornost proto zasluhují i jiné hlasy snažící se rozvinout komplexnější přístup na základě idejí modernizace a civilizace. Například van Dijk na 10. mezinárodním kriminologickém kongresu v Hamburku v roce 1988 přednesl příspěvek „Civilizovaná společnost, nebo represivní stát?“ a popsal alternativy trestních sankcí v průběhu civilizace jako výsledek jistého - mohli bychom říci jednostranného - pohledu na kriminalitu jako na hrozbu. Nils Christie uvažuje o podobné myšlence ve své knize *Kontrola kriminality jako zvláštní odvětví* [Christie 1993]. Hans-Günter Heiland a Louise Shelleyová se zabývají kriminalitou a její kontrolou ve srovnávací perspektivě v kontextu civilizace a modernizace [Heiland and Shelley 1992].

Fritz Sack na 11. mezinárodním kongresu v Budapešti rozvinul kritický pohled na teoretické a metodologické perspektivy kriminologie, která vyžaduje univerzální pohled z celosvětové perspektivy, zahrnující tedy jak tranzitující společnosti, tak zdánlivě stabilní západní svět. Pro dokreslení této myšlenky budu citovat Sacka, který řekl v souvislosti s kriminalitou mocných (je to ale použitelné pro všechny druhy kriminality): „Dovolím si nabídnout několik příkladů: Somálsko, Jugoslávie, Irák, Írán, Brazílie, Jižní Afrika, Čína - tento seznam by mohl pokračovat - ale kde by měl skončit? Jak zjistíte, vypálil jsem na domy všech svých sousedů, jen ne - jelikož pocházím z jedné ze zemí, které jsou známy jako demokratické a kapitalistické společnosti - na svůj vlastní. To mi skutečně připadá jako rozhodující zkouška v mém problému: máme do tohoto seznamu zahrnout také takové země (nebo přinejmenším některé z nich), jež bych já nejraději nazval zeměmi reálného kapitalismu?“ [Sack 1993: 7].

Nemáme zde dostatek prostoru pro delší diskusi na dané téma. Konstatuji jen, že jsou k dispozici dva velice rozdílné pohledy na chápání a analýzu kriminologických otázek v měnících se společnostech: první koncepce používá model dnešních rozvinutých západních společností jako základ hledání kritérií pro analýzu bývalého východního bloku. Model západní společnosti je přijímán jako skutečný cíl přeměny. Druhý pohled se pokouší porozumět kriminalitě a kontrole v obecnějším kontextu civilizace, přivádí ke kritériím a hodnotám, jež nelze ztotožnit pouze s existujícími západními společnostmi, ale s takovými procesy historického vývoje lidstva, jaké představuje modernizace a civilizace. Spolu s Heilandem a Shelleyovou bychom mohli říci: „Obor se všeobecně soustředil raději na studie kriminality menších rozměrů než na historické a multikulturní analýzy, jež jsou nezbytné pro konstrukci a aplikaci teorie.“ [Heiland and Shelley 1992: 2]

Pokusím se proto o předběžnou interpretaci projevů individuálního násilí v zemích bývalého východního bloku v rámci konceptu modernizace. Své argumenty jsem uspořádal do dvou kroků: nejdříve bude popsána struktura a tendence individuálních projevů násilí na základě analýzy prvních výsledků empirických studií v Budapešti, Východním Berlíně, Bukurešti a Praze. Potom se budeme zabývat zhroucením státního socialismu, snahou o modernizaci a vznikem nových národních a individuálních identit jakožto východiskem pro interpretaci individuálního násilí.

1. Struktura a tendence individuálních projevů násilí - první výsledky zkoumání situace v postkomunistických metropolích

Dříve nežli budeme hodnotit výskyt a reflexi násilí v zemích bývalého východního bloku, měli bychom bilancovat, co o daných jevech doopravdy víme. Předně: situace je všeobecně chápána jakožto dramatická, ne-li katastrofická. Toto hodnocení je dokonce sdíleno společenskovědními odborníky, jak jsme se nedávno přesvědčili během výzkumu

v Československu, Polsku, Rumunsku, Bulharsku a Maďarsku. Kriminologové často pro potvrzení výrazného nárůstu kriminality používají statistiky oznámených zločinů. Situace pak samozřejmě vypadá nejvýznamnější v případě individuálních projevů násilí (a ještě více v případě etnických konfliktů a občanských válek, kterými se zde však nebudeme zabývat). Abychom však lépe porozuměli sociálním dimenzím individuálního násilí v procesu přeměny, musíme také vidět rozdíly a změny struktury násilí.

První výsledky srovnávacího výzkumu obětí ukazují, že je výrazná změna stupně a struktury násilí. Přesto se neztotožňuji s většinou výroků o vývoji kriminality v bývalém východním bloku a obecně bych netvrdil, že jde o katastrofický vzrůst. Je samozřejmé, že vzrůst míry výskytu o 200 až 300 procent může na první pohled vypadat jako „dramatická“ událost. Musíme se ale ptát na hodnotová kritéria, sloužící k vymezení kriminálních problémů a zahrnovaných do politické diskuse, jak to ostatně dosvědčují politické debaty v dnešním Německu.

Zde můžeme připomenout alespoň některé aspekty: předně si musíme být vědomi opravdu radikálních sociálních změn, které se nedají změřit v dimenzi 200 nebo 300 %, například vlivu stoupající nezaměstnanosti na strukturu a životní styl rodiny. Navíc se změnila všechny okolnosti, které jsou obvykle důležité k vysvětlení buď růstu, nebo poklesu kriminality, jako struktura příležitostí, nedostatek formální a neformální kontroly atd. Celkově jsou změny v násilí vážné, ale nazývat je dramatickými by znamenalo nadhodnocení problému kriminality v kontextu sociálních problémů procesu přeměny. Samozřejmě zní značně dramaticky, když slyšíme o růstu úmyslného ničení automobilů ve Východním Berlíně z 3,2 na 21,1 %, jenže výrazně vzrostl i počet aut, což dokumentuje větší příležitost pro páčání této trestné činnosti: v roce 1988 to bylo přes 3 700 000 a v roce 1991 již 6 300 000 aut [*Statistisches*: 340]. Připouštím, že tento příklad může být zpochybněn jako typický z hlediska rozmachu násilného jednání. Pokud však jde o zločiny jako přepadení nebo loupež, tam zaznamenáváme sice znatelný, ovšem zase ne tak velký vzrůst.

Komparativní výzkum, jehož první výsledky přinášíme, byl proveden od března do července 1993 ve čtyřech zmíněných městech. V každém městě bylo dotázáno okolo 500 lidí nad 16 let.

V této předběžné fázi zpracování výsledků našeho výzkumu je složité interpretovat tyto změny ve vztahu k procesu transformace. Každopádně lze vidět jistý vývoj násilí, který je možno vztáhnout k makrostrukturálním změnám v průběhu transformace. Lze načrtnout tři předběžné závěry:

(1) Ve všech čtyřech městech nastal výrazný vzrůst kriminality. Tabulka 1 ukazuje tento nárůst u všech sledovaných zločinů.¹ Nejvýznamnější zvýšení můžeme vidět u úmysl-

¹) Míra výskytu úmyslných škod na motorových vozidlech se vztahuje pouze na vlastníky aut; data o sexuální kriminalitě se zase vztahují jen na ženy.

	Berlín	Budapešť	Bukurešť	Praha
Muži	222	228	215	233
Ženy	250	272	285	251
Vlastníci aut	342	314	186	353

Definice „zhroutení“ rozlišující mezi „před“ a „po“ byla použita našimi kolegy, kteří se podíleli na projektu. Navzdory všem rozdílům historických událostí byla vybrána doba od roku 1989 do

ného poškození motorového vozidla, vyhrožování, krádeže kabelky, napadení beze zbraně a sexuálního obtěžování. Všechny násilné zločiny jako celek ukazují obecnou závažnost a rozdíly mezi městy zřetelněji. Tabulka 2 poskytuje zajímavý obraz.² Největší změna (ukázána v relativních číslech) nastala ve Východním Berlíně. Výskyt násilných zločinů je po převratu 3,3krát vyšší než před ním. Nejnížší relativní vzrůst vidíme v Bukurešti. Zde je výskyt po revoluci 1,9krát vyšší než dříve. Budapešť se vzrůstem 2,4násobným a Praha s 2,7násobným jsou mezi nimi.

Tabulka 1. Násilí ve Východním Berlíně, Budapešti, Bukurešti a Praze před (p) a po (a) převratu

Zločini	Vých. Berlín (n = 473)		Budapešť (n = 500)		Bukurešť (n = 500)		Praha (n = 484)	
	p	a	p	a	p	a	p	a
Úmyslné poškození auta	3,2	21,1	2,6	9,6	4,8	15,6	2,6	7,7
Loupež	1,1	1,5	1,2	3,2	4,0	8,0	0,8	1,9
Krádež kabelky	0,6	5,1	1,4	5,8	2,6	6,0	1,4	3,3
Napadení bez zbraně	3,4	5,1	2,6	6,0	2,8	3,8	1,4	3,3
Ozbrojené napadení	0,2	2,1	0,2	2,4	0,4	1,6	0,6	2,1
Vyhrožování	3,0	10,8	3,0	8,0	5,0	10,0	2,7	7,4
Sexuální obtěžování	6,4	11,6	6,3	11,0	6,0	10,2	6,8	11,2
Sexuální napadení, znásilnění	1,6	2,4	2,2	1,8	0,7	1,8	0,4	1,8

Tabulka 2. Srovnání relativního růstu násilí, nemovitostní kriminality a sexuální kriminality

Skupiny zločinů	Vých. Berlín		Budapešť		Bukurešť		Praha	
	p	a	p	a	p	a	p	a
Násilné trestné činy								
míra výskytu	8,9	29,4	9,2	22,4	12,4	22,4	7,6	20,2
růst (%)	100,0	331,0	100,0	243,5	100,0	180,7	100,0	264,9
vzrůst na ...násobek		3,3		2,4		1,9		2,7
Sexuální trestné činy								
míra výskytu	3,8	6,1	4,2	6,8	3,6	6,0	3,5	6,2
vzrůst (%)	100,0	161,1	100,0	161,9	100,0	166,7	100,0	176,5
vzrůst na ...násobek		1,6		1,6		1,7		1,8
Majetkové trestné činy								
míra výskytu	17,1	37,6	20,2	41,4	20,4	27,4	21,7	42,4
vzrůst (%)	100,0	219,9	100,0	205,0	100,0	134,3	100,0	195,4
vzrůst na ...násobek		2,2		2,1		1,3		2,0

(2) Kromě viditelného vzrůstu násilí jsou mezi těmito čtyřmi městy kontrasty a rozdíly: Výskyt se liší jak před, tak po převratu podle města a podle zločinu. Tabulka 2 ukazuje absolutní míry výskytu násilí v daných městech před změnami. Úroveň dosažená

roku 1990. Ačkoli jsou nějaké otevřené metodologické otázky (telescoping atd.), srovnáváme dvě tříletá období: před převratem = 1987, 1988, 1989 a po převratu = 1990, 1991, 1992.

²) Násilí: úmyslné poškození motorového vozidla, ozbrojené napadení, vyhrožování, loupež, krádež kabelky; majetková kriminalita: krádež auta, motorky, kola, vloupání, krádež, podvod.

v Praze, Východním Berlíně a Budapešti je celkem podobná (8,9; 9,2; 7,6) - mnohem vyšší je míra v Bukurešti (12,4). Situace po změnách vypadá obdobně: nyní je na vrcholu Berlín s 29,4 % a Budapešť (22,4), Bukurešť (22,4) a Praha (20,2) jsou na tom podobně.³

- (3) Tři roky po pádu, alespoň v případě Východního Německa (t.j. nových spolkových zemí včetně východního Berlína), je možno vidět relativní stabilizaci u všech tradičně zkoumaných zločinů, což se dá rovněž říci o násilí.⁴ Jak ukazuje tabulka 3, převládající hodnoty se nijak výrazně nemění, kromě snižující se sexuální kriminality.

Tabulka 3. Míry výskytu násilné zločinnosti v nových spolkových zemích Německa - srovnání 1991 až 1993

Zločiny	XI. 1989-IV./V. 1991		I. 1992-V./VI. 1993	
úmyslné poškození motorového vozidla	140	10,21	173	10,42
vloupání do domu	39	1,94	40	1,81
loupež	21	1,04	37	1,67
krádež kabelky	35	1,74	36	1,63
napadení beze zbraně	32	1,59	32	1,45
ozbrojené napadení	10	0,50	13	0,59
vyhrožování	100	4,97	103	4,66
sexuální obtěžování	89	8,71	46	3,84
sexuální napadení, znásilnění	7	0,68	10	0,58

K otázce výskytu aktů individuálního násilného jednání tedy můžeme shrnout:

1. Hned po pádu totalitního systému došlo ve všech městech k nárůstu individuální násilné trestné činnosti. Předpoklad, že to platí pro tyto země jako celek, je zřejmě - jak ukazují aktuální výzkumy v Německu - nepřijatelnější. Pokud jde o procesy přechodu k demokracii, je otázkou, zda obecné faktory této přeměny působí jako *příčiny* tohoto růstu.
2. Rozdíly ve vývoji násilí lze zjistit ve změně struktury a relativních ukazatelů růstu. Pravděpodobný je vývoj ve dvou směrech: Za prvé existují města, ve kterých zločiny charakterizované agresivitou a brutalitou proti jednotlivcům nabyly na významu více než v jiných městech; a za druhé, míra vzrůstu v některých městech je výrazně větší než v jiných. Otázkou je, zda se v těchto zemích procesy transformace natolik liší, že by to mohlo vysvětlovat zmíněný rozdílný růst násilí.
3. Pokud vznikly ve všech zkoumaných zemích (jak se ukazuje v případě nových spolkových zemí) nové struktury a stupně násilí, lze se tázat, zda to můžeme přisoudit jistému stupni reorganizace směrem k moderní společnosti.

³) Všechny rozdíly ve vzrůstu jsou výrazné na 5 % hladině, McNemarův test pro nezávislé výběry.

⁴) V tabulce 3 jsou použita data z výzkumu podporovaného DFG (Německá výzkumná společnost) a provedeného společně kriminology z Berlína, Hamburku a Tübingen.

2. Zhroutení státního socialismu, snahy o modernizaci a hledání nové národní a individuální identity

2.1. Selektivní modernizace versus univerzální potřeba individuální participace

Úvodem této části připomeneme stanovisko J. Habermase: „Koncept modernizace se vztahuje k souboru kumulativních a nepravidelně rozšířených procesů, k utváření kapitálu a mobilizace zdrojů; rozvoji produktivních sil a zvýšení pracovní produktivity; prosazení autority centrální síly a rozvoji národních identit; rozšíření práv politické participace, městskému životnímu stylu, formálnímu vzdělání; zesvětštění hodnot a standardů atd.“ [Habermas 1988: 10]

Abych mohl rozvinout výše naznačenou myšlenku o násilí jako problému identity v měnících se, tj. modernizujících se společnostech, zmíním se alespoň o dvou otázkách. Především jde o existenci protikladu mezi selektivní podstatou modernizace v zemích bývalého východního bloku a univerzální, všeobecně platnou potřebou individuální participace a přístupu k materiálním, politickým a kulturním zdrojům ve společnosti. Socializace jedinců v bývalých socialistických státech probíhala v poměrně homogenních sociálních podmínkách a pod vlivem ideologie rovnosti. Jejich zkušenosti byly rozdílné, ne-li opačné, ale hodnota rovnosti a orientace na celkovou participaci vedla ke shodné motivaci zbavit se autoritářského systému.

Během prvního období po pádu totality byla víra v nový stupeň svobody, rovnosti a participace silná, ale narazila na poznání nové, jiné sociální nerovnosti zvláště v materiálním a politickém smyslu. Řečeno výstižněji, nový stupeň participace a svobody byl pocítován jako opravdový pokrok, ale tento pocit celkově neodráží vysoký stupeň očekávání. Navíc větší část populace projevila zklamání a rezignaci při zjištění, že se sen o větší rovnosti automaticky nestal realitou. Tak se stal přechod k demokracii změnou ze situace menší participace a menší svobody s větší rovností k situaci větší svobody a participace, ale s dokonce menší rovností.

Chceme-li propojit tyto dva vývojové směry se vznikem nové národní a individuální identity, je nutné připomenout spolu s Heilandem a Shelleyovou [1992: 12], Offem [1993] a Zollem [1993: 163], že nejvyšší ústřední hodnoty modernizačních procesů, svoboda a participace, přicházející z minulosti jako opozice proti represím socialistického státu a nyní zdůrazňované novými politickými elitami jako příslib lepší budoucnosti, byly a jsou hlavním zdrojem orientace při hledání nové identity. Tento vyhraněný postoj či očekávání zároveň identifikuje nestejně možnosti jejich naplnění, a to částečně jako výsledek selektivní modernizace po převratu. *Selektivní modernizace* znamená, že bývalá totalitní společnost není modernizována jako celek, ale jen ve vybraných sférách, oblastech a sociálních vrstvách. Tak se ideály osvícenství, jako je právo a rovnost pro všechny občany, nejeví jen jako problematické, ale - uvažujeme-li pochopitelně o reflexích skutečnosti v rovině veřejného mínění - jako chybné ve svém základě. Ideál je použitelný jen pro část společnosti, ne pro všechny jednotlivce.

Tabulka 4 může tyto myšlenky jen ilustrovat, ne potvrdit ve statistickém smyslu.

Tabulka 4. Spokojenost s tím, „co si mohu dovolit“, v Berlíně, Budapešti, Bukurešti a Praze 1993 (řádková procenta)

	nevím	nespokojen	spokojen	N
Berlín	3,6	25,1	71,3	467
Budapešť	3,7	64,8	31,5	492
Bukurešť	7,4	32,0	60,7	488
Praha	3,1	44,8	52,1	482
Celkem	4,5	41,9	53,7	1929

Průměrný stupeň spokojenosti ve všech čtyřech městech reprezentuje 53,7 %. To by zřejmě bylo méně, než předpokládá model „třítřetinové společnosti“, ale „být nespokojen“ samozřejmě neznamená vyloučení z využívání společenských zdrojů. Využijme tuto možnost rozdělení lidí podle jejich sebeposuzujících postojů podrobněji: rozdíly mezi městy nejsou nezajímavé. Zatímco respondenti ve Východním Berlíně odpovídali nejvyšším stupněm spokojenosti (71,3 %),⁵ skoro dvě třetiny lidí žijících v Budapešti nejsou spokojeny. Překvapivě vyšší je procento spokojených lidí v Bukurešti (60,0 %) oproti Praze (52,1 %).

Přenesme ještě na okamžik pozornost z oblasti materiální do sféry politické participace. Vnímání vnějšího řízení (vnější determinace) a diskriminace ukazují postoje v oblasti individuální participace. Ve srovnání čtyř měst má Budapešť nejvyšší podíl lidí (42,5), kteří se cítí determinováni ostatními. Bukurešť následuje s 42,5 %, východní Berlín s 33,4 % a Praha s 27,8 %.

Tabulka 5. Vnější determinace: Vých. Berlín, Budapešť, Bukurešť a Praha 1993

	„cítí se řízení zvnějšku“		N
	ano	ne	
Berlín	33,4	66,6	458
Budapešť	42,5	57,5	485
Bukurešť	37,3	62,7	491
Praha	27,8	72,2	479
Celkem	35,3	64,7	1913

Rozdíly mezi čtyřmi městy, pokud jde o materiální stránky života a individuální možnosti kontrolování reality zachycené uvedenými proměnnými, mohou poskytnout pouze rámcový dojem vysoce diferencovaného a komplexního vztahu, ve kterém jsou nové identity „produkovány“. Poznatky z osobních výpovědí (self-report-study) v nových spolkových státech ukázaly korelace mezi pocitem externí determinace nebo diskriminace a otevřenosti k násilným akcím proti státním orgánům.

2.2 Konflikt potvrzující vzorec chování

Ve snaze připojit další stránku k pokusu interpretovat násilí v kontextu modernizace jako podstaty přeměny, již jsme svědky, se dostáváme se k poslednímu vztahu či aspektu. Jde

⁵) V nových spolkových zemích je tento stupeň v roce 1993 80,6 %. Podíl spokojených lidí v roce 1991 byl 65,1 %.

o konflikt potvrzující vzorec chování ve společnosti, která pracuje hlavně na principu kolektivní a individuální soutěže, a ne na základě spolupráce. Tento vzorec zahrnuje jak projevy konfliktního chování (individuální připravenost k deviaci), tak akceptování konfliktů, a dokonce i určité formy násilí. Naše výsledky potvrzují předpoklad, že zvláště ti, kdo se necítí bezpečně ve své sociální pozici, mají sklon silně akceptovat toto egoistické chování, dokonce proti ostatním jedincům. Jak ukazuje tabulka 7, chápání riskantního chování jako cesty k úspěchu je nepřímo úměrné postavení sociální vrstvy.

Tabulka 6. Souhlas/nesouhlas s označením „společnost ostrých loktů“ -
Východní Berlín, Budapešť, Bukurešť 1993 (řádková procenta)

Otázka: „Úspěšným není ve svém životě ten, kdo je lepší osobností, úspěšný je ten, kdo je zvláště nezodpovědný, lstivý a prohnáný.“

	nesouhlasím			souhlasím		
	-3	-2	-1	+1	+2	+3
Berlín	7	8	9	19	25	33
Budapešť	3	4	10	24	23	36
Bukurešť	5	7	4	11	30	44

Tabulka 7. Specifický souhlas podle vrstev s tím, že vychytralost je účinnější, než být dobrým člověkem, v Berlíně, Budapešti a Bukurešti 1993 (%)

	nižší/nížší- střední vrstva	střední vrstva	vyšší-střední/ vyšší vrstva
<i>Všechna města</i>			
souhlasí	86	80	74
zcela souhlasí	48	31	29
<i>Východní Berlín</i>			
souhlasí	79	76	58
zcela souhlasí	40	28	18
<i>Budapešť</i>			
souhlasí	91	80	82
zcela souhlasí	50	28	25
<i>Bukurešť</i>			
souhlasí	88	83	82
zcela souhlasí	57	37	39

3. Závěrečné poznámky

Prezentace těchto prvních výsledků našich výzkumů nemůže zatím vytvořit kompletní teoretickou základnu, ba ani plně prokázat vztah mezi proměnnými v bývalém východním bloku jako modernizačním procesem a individuálními akty násilí. Přesto doufám, že se mi podařilo alespoň v rovině deskripce a na ni navazujících hypotéz ukázat:

Za prvé, že interpretace násilí v referenčním rámci vzorců modernizace, které mohou být transponovány v individuální rovině do podoby „problému identity“, pokud jde o stupeň materiální, kulturní a politické participace, dává smysl.

Za druhé, že první empirické výsledky naší srovnávací studie ukazují (při vědomí všech obtíží metodologického rázu), že proces přeměn je velmi heterogenní, že odkrývá více rozdílů než podobností. Získané údaje vrhají co do rozsahu omezené, ale co do obsahu zajímavé světlo na tyto komplexní jevy výskytu a reflexe individuálního násilí, hledání a postupné krystalizace nové individuální a národní identity během období přeměn.

To budíž výzvou pro náš budoucí výzkum jak ve směru hledání a explanace specifických vztahů mezi jednotlivými jevy, tak ve směru všestrannějšího využití historického přístupu, který by přispěl k hlubší interpretaci kulturních diferencí.

Přeložila Pavla Kuchařová

UWE EWALD je vědeckým pracovníkem Kriminologického výzkumného střediska Kriminalistického ústavu Humboldtovy univerzity v Berlíně a koordinátorem několika mezinárodních výzkumů v oblasti kriminality a sociální deviace. Podílel se na přípravě některých mezinárodních sborníků a konferencí.

Literatura

- Christie, N. 1993. *Crime Control As Industry. Towards GULAGS, Western Style?* Oslo.
- Habermas, J. 1988. *Der philosophische Diskurs der Moderne. Zwölf Vorlesungen*. Frankfurt am Main.
- Heiland, H.-G., L. I. Shelley 1992. „Civilization, Modernization and the Development of Crime and Control.“ In *Crime and Control in Comparative Perspectives*, ed. by H.-G. Heiland, L. I. Shelley and H. Katoh. New York.
- Offe, C. 1993. „Wohlstand, Nation, Republik. Aspekte des deutschen Sonderwegs vom Sozialismus zum Kapitalismus.“ In *Der Zusammenbruch der DDR. Soziologische Analysen*, hrsg. von H. Joas u. M. Kohli. Frankfurt am Main.
- Rose, R., C. Haerpfer 1992. *New Democracies between State and Market. A Baseline Report of Public Opinion*. Glasgow.
- Sack, F. 1993. *Conflicts and Convergences in Theoretical and Methodological Perspectives*. Paper presented at the 11th International Congress on Criminology, Budapest, August 22-27, 1993. Budapest.
- Statistisches Jahrbuch 1992 für die Bundesrepublik Deutschland*. 1992. Bonn: Statistisches Bundesamt.
- Zoll, R. 1993. *Alltagssolidarität und Individualismus. Zum soziokulturellen Wandel*. Frankfurt am Main.

